

1867

Gorgiae Platonici explicati particula quarta qua viro amplissimo doctissimo D. Roberto Unger

Hermann Schmidt

[Let us know how access to this document benefits you.](#)

Follow this and additional works at: <http://repository.brynmawr.edu/digitizedbooks>

 Part of the [Ancient Philosophy Commons](#)

Custom Citation

Schmidt, Hermann. 1867. *Gorgiae Platonici explicati particula quarta qua viro amplissimo doctissimo D. Roberto Unger ... a rebus scholasticis quintum lustrum in gymnasio Friedlandiensi regendo ... peractum optima quaeque precans gratulatur*. Halis: Typ. Orphanotrophei.

This paper is posted at Scholarship, Research, and Creative Work at Bryn Mawr College. <http://repository.brynmawr.edu/digitizedbooks/27>

For more information, please contact repository@brynmawr.edu.

0888.P5
V Sch 51

GORGIAE PLATONICI EXPLICATI

PARTICULA QUARTA

QUA

VIRO AMPLISSIMO DOCTISSIMO

D. ROBERTO UNGER

PRINCIPI MEGALOPOLITANO - STRELITIENSI

A REBUS SCHOLASTICIS

QUINTUM LUSTRUM

IN GYMNASIO FRIEDLANDIENSI REGENDO

TAM GNAVITER PRUDENTERQUE QUAM SALUTARITER

PERACTUM

OPTIMA QUAEQUE PRECANS

GRATULATUR

DECESSOR OLIM EIUS FRIEDLANDIAE

HERMANNUS SCHMIDT

D. XI. MENS. OCTOBRIS MDCCCLXVII.

HALIS

TYPIS ORPHANOTROPHEI.

GORGIAE PLATONICI EXPLICATI

PARTICULA QUARTA.

Quod in extrema nostra de Gorgia disputatione significavimus, etsi pro verbis τοῦ ἀγαθοῦ ἔτερον (P. 495. D.) exspectari videatur τοῦ ἡδέος ἔτερον, tamen ne hac quidem emendatione penitus locum sanatum fore, id verum esse, ostendunt deinceps sequentia, quibus Socrates, concedi illa a se, negare non posset, si antea, prudentiam et fortitudinem diversas esse a iucunditate positum esset. Quomodocunque igitur nos versamus, nihil in toto hoc loco invenimus, quod aut per se Calliclem repugnantiae convincat, aut ad sequentis argumentationis vim intelligendam quidquam conferat. Etenim quod unum existimari posset Socrates his verbis demonstrare voluisse, Calliclis concessionem, diversas prudentiam et fortitudinem a bono esse, pugnare cum iis, quae supra (P. 491. B.) idem ille de prudentibus et fortibus viris contenderit, id — ut taceamus, intelligi tum non posse, quo ille consilio Callicli concessionem istam, prudentiam et fortitudinem inter se ipsas diversas esse, extorserit — id igitur noluisse eum efficere, apparet inde, quod ne verbo quidem superioris illius Calliclis sententiae habetur ratio, sed tota potius disputatione comparata est ita, ut ad sequentem aliquam argumentationem fulciendam pateat eam esse praemissam. Haec ipsa autem argumentatio quum possit nulla esse praeter eam, quae inde a verbis τί δέ; ἀγαθὸς ἄνθρωπος καλῶς (P. 497. E.) sequitur, primum nulla intelligi potest causa, cur, quae arctissime coniungenda erant, ea alia quadam argumentatione

dirempta sint, deinde ad hanc ipsam argumentationem tantum abest ut praeparatoria quasi illa disputatione sit via munita, ut, tanquam omnino non exstet ea, retorqueatur sermo ad eum locum, quo Callicles prorsus contrariam sententiam pronuntiaverat. Ipsius autem, quae a Socrate inde a verbis *εἰπὲ γὰρ μοι* (P. 495. E.) concluditur, rationis acute et recte Deuschlius distinxit duas partes, quarum una ex rerum, de quibus agitur, ipsarum natura, altera aliunde petita est. Atque singulae prioris argumentationis partes sunt hae:

I. Quarum notionum diversa est ad notiones ipsis contrarias ratio, eae non possunt non inter se ipsae diversae esse.

II. Atqui bonum contrarium est malo ita, ut unum eodem tempore, quo alterum, neque esse cuiquam neque deesse possit, id quod declaratur exemplis bonae et malae valetudinis, roboris et imbecillitatis, celeritatis et tarditatis. Iucundum autem contrarium est iniucundo ita, ut eodem tempore aliquis utroque possit affectus esse, id quod declaratur exemplo hominis sitim famemve potu cibove explentis. Etenim sitis et fames, utpote ex inopia quadam et cupiditate inexpleta ortae, iniucundae sunt. Atqui

1) una cum sitis famisque iniucunditate oritur potandi edendique iucunditas, nam sitiens aliquis esuriensve h. e. eo ipso tempore, quo quis sitit vel esurit, potat et edit.

2) una cum sitis famisque iniucunditate desinit potandi edendique iucunditas.

III. Iucundum igitur et iniucundum diversum est a bono et malo (P. 495. E—497. D.).

Ut autem haec argumentatio perspicua est atque omnibus facile probabilis, ita altera illa, qua demonstratur, id, quod ponatur, non posse verum esse idcirco, quia id, quod inde efficiatur, absurdum sit (P. 497. E. *Τί δέ;* — 499. B. *οὐ ταῦτα ἀνάγκη, ὧς Καλλίχλεις;*), multo impeditior est atque spinosior. Etenim quum ex quatuor virtutibus primariis Callicles duas certe, prudentiam et fortitudinem, quippe quae ad auctoritatem potentiamque viro civili paran-

dam maxime idoneae essent, in bonis numerandas esse concessisset, initium hinc novae argumentationis capiens Socrates, praefatus¹, bonos appellari, in quibus bona insint, pro concessio sumit, fortes et prudentes viros esse bonos. Hanc autem, si verum quaerimus, argumentandi rationem probare non possumus, quum quod de bono ipso (*τὸ ἀγαθόν*) seu de notione vel specie boni valet, translatum hic sit ad singulas res, quae pro bonis ab hominibus habentur, prudentiam autem et fortitudinem aliquis in bonis numerare possit neque tamen sequatur inde, prudentem fortemque quemvis ab eodem haberi bonum. At recte tamen et sine ulla fraude Socrates in verioris sententiae locum substituere poterat alteram ex mente Calliclis, qui quum, quidquid ad commoda nobis et emolumenta paranda idoneum sit, id bonum esse existimaret, non poterat non hominem quoque prudentia et fortitudine praeditum harumque virtutum ope ad illa sibi comparanda idoneum ipsum appellare bonum. Iam igitur iusta, qua Socrates Calliclis de boni iucundique ratione opinionem absurdam esse ostendit, argumentatio haec est:

I. Prudentes et fortes sunt — ut concessisse putandus erat Callicles — boni, insipientes et ignavi sunt mali.

II. Et prudentes atque fortes et insipientes atque ignavi tam iucunditatis et laetitiae quam iniucunditatis et doloris sensu, et hi quidem magis etiam quam illi, afficiuntur.

III. Qui autem iucunditatis et laetitiae sensu afficiuntur, ii ex Calliclis opinione sunt boni, qui carent eo, mali.

IV. Boni (prudentes et fortes) igitur pariter boni et mali (voluptatis et doloris participes) sunt atque mali; mali (insipientes et ignavi) non tantum pariter boni et mali sed meliores (voluptatis pleniores) iidemque tamen etiam peiores (doloris pleniores) sunt quam boni.

In singulis autem haec sunt, quae accuratiori quadam disputatione indigere videntur:

1) P. 498. A. *Τί δέ; νοῦν ἔχοντα λ.* Quod ante hanc interrogationem desiderare possis interrogari: insipientemne iam vidisti dolere? id omitti poterat, quia ex Calliclis mente insipiens utpote malus non poterat non dolere seu iniucunditatis sensu affici.

2) Ibid. *Ἀμφότεροι ἔμειγε μᾶλλον.* Quod Coraëss assentiente Stallbaumio annotavit: *Παῖζων τοῦτο λέγει,* id non videtur cadere in eum, qui tum necessario erat Calliclis, animi affectum, quippe qui sentiens, concedendum sibi esse aliquid, quod pugnaret cum ipsius de ignavi h. e. mali hominis conditione, ad stomachandum magis quam ad ludendum propensus sit. Itaque recte Astius in hac se Calliclis responsione ait non ludendi sed sermonis detrectandi et data opera perverse respondendi animum agnoscere, argutatur autem idem ille in iis, quae addit, data opera a Callicle duas, quae in verbis *μᾶλλον χαίρειν* insint, sententias confusas esse ita, ut dicendo *ἀμφότεροι ἔμειγε μᾶλλον* de maiore utrorumque, et ignavorum et fortium, laetitia inter sese comparata, addendo autem *εἰ δὲ μή, παραπλησίως γε* de maiore utrorumque laetitia ad hostium aut abitum aut accessum relata cogitari velit. Verba autem ipsa *εἰ δὲ μή,* quae Schleiermacherus miratur quomodo addi possint antecedentibus, hanc habent, opinor, vim „quod si tibi non placet.“ Caeterum attendendum est, concessionem, quam Callicles hic propter animi quandam aegritudinem detrectat, paullo post prudenter et opportune iteratis Socratis quaestionibus extorqueri ei ita, ut primum vehementer, deinde magis etiam quam fortes laetari ignavos concedat.

3) P. 498. B. *Καὶ οἱ ἄφρονες ὥς ἔοικεν;* Haec cur hic inserantur, non video aliam causam, quam ut, quod modo omnino dictum erat, stultos non minus laetari quam prudentes, id hic occasione data certo quodam laetitiae exemplo declaretur.

4) P. 498. C. Manifestae librorum corruptelae ἢ καὶ ἔτι μᾶλλον ἀγαθοὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ εἰσιν οἱ κακοὶ Astius mederi conatus est coniectura, a Stallbaumio etiam digna habita quae commemoraretur, ἢ καὶ ἔτι μᾶλλον ἀγαθοὶ

οἱ κακοὶ εἰσιν καὶ κακοὶ οἱ ἀγαθοί „an etiam magis boni sunt mali et magis mali ii qui boni habentur.“ At haec, ut taceamus, posteriorem partem καὶ κακοὶ οἱ ἀγαθοί prorsus inutiliter additam fore, repugnant iis, quae ex antecedentibus verbis μᾶλλον δὲ οἱ δειλοὶ τῶν ἀνδρείων (λυποῦνται καὶ χαίρουσι) sequuntur, quorum si Socrates omnino rationem habere voluit, dicere tantum apparet eum potuisse, malos, utpote magis et gaudentes et dolentes, bonis et meliores esse et peiores. Acquieverunt igitur et editores et interpretes plerique omnes in Routhii, verba οἱ ἀγαθοὶ delentis, scriptura ἢ καὶ ἔτι μᾶλλον ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ εἰσιν οἱ κακοί, qua ipsa illa, quam modo diximus ex antecedentibus sequi, sententia efficitur. Neque esset, cur his adversaremur, nisi et Routhius et Stallbaumius dissimulavissent, sequentem illam, ad quam provocant, conclusionem Οὐκοῦν ὁμοίως γίγνεται κακὸς καὶ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ ἢ καὶ μᾶλλον ἀγαθὸς ὁ κακός; (P. 499. A.) ita comparatam esse, ut non tantum verba οἱ ἀγαθοὶ sed etiam deinceps sequentia καὶ κακοὶ delenda omninoque haec tantum retinenda essent ἢ καὶ ἔτι μᾶλλον ἀγαθοὶ εἰσιν οἱ κακοί. Neque negari profecto potest, hoc ipsum, ut postea (P. 499. A.), sic hic quoque Platonis in tota hac argumentatione consilio satisfactorum fuisse, quippe cuius in interrogatiunculis inde a verbis Τί οὖν; ἀπιόντων τῶν πολεμίων π. usque ad verba Ἀπιόντων δ' οὐ μᾶλλον χαίρουσιν; manifesto id potissimum interesset, ut ex Callicle non tam eliceret concessionem dolere quam gaudere timidos magis fortibus. Si vero sunt, qui tantam tabulam ex naufragio verba certe καὶ κακοὶ servanda esse censeant, tenendum his erit, sententiam illorum non posse omnino esse, malos peiores esse bonis, id quod in promptu per se est neque ulla indigeret argumentatione, sed totam eorum vim in repugnantia illa positam esse, malos meliores eisdemque peiores esse bonis, id quod, ut in proxime antecedentibus verbis οἱ ἀγαθοὶ τε καὶ οἱ κακοί, sic hic quoque accuratius exprimendum erat τε particula addita ἢ καὶ ἔτι μᾶλλον ἀγαθοὶ τε καὶ κακοὶ εἰσιν οἱ

κακοί. „Sind also nicht gleich gut und schlecht die Guten sowohl als die Schlechten oder vielmehr noch besser zugleich und noch schlechter (als die Guten) die Schlechten?“

5) P. 497. E—499. B. Quod Plato Socratem P. 498. E. dicentem facit, in proverbio esse, pulchra pulchrum esse bis vel etiam ter dicere, id quum pro duplici illo consilio verum sit, ut eiusdem rei iteratione aliquid audientis aut memoriae inculcetur aut probetur intelligentiae, hic quidem patet de posteriori tantum consilio cogitandum esse, ita tamen, ut adiunctum huic simul sit aliud quiddam, cuius causa in ipsius hominis, quocum disputatur, natura et moribus posita est. Nimirum Socrates postquam Callicli, arroganter ipsum supra (P. 497. A.) monenti *Οὐκ οἶδ' ἄττα σοφίζεις*, respondit: *προΐθι γε ἐτι εἰς τοῦμπροσθεν, ἵνα εἰδῇς ὥς σοφὸς ὢν με νουθετεῖς*, per totam hanc argumentationem id sibi propositum habet, ut et Callicles ipse et qui adsunt reliqui intelligant, quam non liceat huic, utpote in rebus clarissimis caeco et insipienti, magistri instar castigare ipsius in disputando veritatem atque prudentiam. Iamque vide, quanta ille ad hoc efficiendum arte eandem argumentationem instituerit, expleverit, contraxerit. Etenim adductus primum ille a Socrate, ut deinceps concedat,

- 1) bonis rebus praeditos ipsos esse bonos,
- 2) prudentes et fortes esse bonos, insipientes et ignavos malos,
- 3) et prudentes atque fortes et insipientes atque ignavos tam iucunditatis et laetitiae quam iniucunditatis et doloris sensu affici, et hos quidem magis etiam quam illos,

tamen, et oblitus, in bonis rebus a se antea numeratas praecipue esse iucundas voluptatumque efficientes, in malis contra iniucundas et dolores parientes, nec reputans, voluptatibus igitur abundantes a se haberi bonos, doloribus affectos malos, miratur (P. 498. D.), Socratem, qui de industria, hominis amentiam patefacturus, duas has sumptiones, perspicaci cuivis sponte intelligendas, reticuit, ex concessis conclusionem efficere posse absurdissimam illam, qua boni

dicuntur mali, mali boni, quin mali meliores bonis esse. Monitus deinde a Socrate de harum sumptionum ex ipsius mente necessitate et largitus eas (P. 498. D. E.) iam ab eo, quam brevissime rem ad iustam syllogismi formam revocante, urgetur tam vehementer, ut tandem confiteri cogatur, ex sua de bono et iucundo opinione res consequi omnium ineptissimas (P. 499. A. B.).

Iam vero si quaerimus, quo spectent haec omnia, quae de boni a iucundo diversitate a Socrate disputata sunt, illius videmus naturam ab eo in constantia, huius in mobilitate quadam positam esse. Nam haec ipsa est causa, cur in eodem homine eodem tempore iucundi et iniucundi sensus tam oriri quam desinere possit, boni et mali conscientia non possit. Haec eadem vero etiam est causa, cur ad bonum tenendum voluntatis quaedam firmitas et constantia necessaria sit, iucundum futili quodam sensuum motu et quasi titillatione percipiatur. Voluntatis autem constantia quum universam metiamur hominis virtutem et dignitatem, si nullam statueremus inter bonum et iucundum differentiam esse, omne continuo inter homines ipsos tolleremus discrimen morum neque ullam in recte aestimandis iis normam haberemus et regulam. Quae qui explanatius et magis etiam ad persuadendum accommodate exposita vult legere, is optimam Steinharti de hoc dialogo disputationem Muelleri interpretationi vernaculae praefixam, ex quo uberrimo fonte mea quoque hausta sunt, adeat.

Errorem iam suum intelligens quidem sed dissimulaturus Callicles (P. 499. B.), etsi diserte antea (P. 492. A—C. 494. A. B. 495. A.), quidquid iucundum sit, id bonum esse asseveraverat, ludificandi ait Socratis causa omnia ea, quae hic more suo, ad ineptias inde sequentes ostendendas, tam cupide puerorum instar arripuisset, ea se concessa esse, quum, ut quivis alius, ita ne ipse quidem nesciret, discrimen faciendum esse inter voluptates, earumque alias statuendum esse bonas alias malas esse. Admirabili plane tum animi aequabilitate Socrates lucro apponens hanc invito homini expressam confessionem, quum iam con-

stet, bonum a iucundo diversum esse, unde digressa erat, eo reducit disputationem et, postquam illud quoque dedit Callicles, vitae iucunditates dirigendas ad bonum non hoc ad illas esse, et studiorum humanorum alia ad hoc, alia ad illas parandas idonea esse, nunc dicit certamen deductum esse eo, ut diiudicari posset, utra via ad summum bonum h. e. ad veram vitae beatitudinem perveniri posset, eane, quae a Callicle commendata sit, rhetorica et civitatis rectione quovis modo impetranda, an ea, quam ipse ingressus sit, philosophiae studio (P. 500. B. C.).

De quibus iam ut recte disputetur, ipse eum, quem sequuturus sit ordinem, verbis his indicat: *ἴσως οὖν βέλτιστόν ἐστιν, ὥς ἄρτι ἐγὼ ἐπεχείρησα, διαρεῖσθαι, διελόμενους δὲ καὶ ὁμολογήσαντας ἀλλήλοις, εἰ ἔστι τοῦτω διττὸ τὸ βίω σκέπτεσθαι, τί τε διαφέρειτον ἀλλήλοιν καὶ ὁπότερον βιωτέον αὐτοῖν.* Sunt autem in his, quae accuratorem quandam, quam quae adhuc iis contigit, interpretationem desiderent.

Atque quod primum quidem Socrates existimat faciendum esse, ut, quemadmodum modo instituerit, res distinguat (ὥς ἄρτι ἐγὼ ἐπεχείρησα, διαρεῖσθαι), id ad duas illas universas vivendi rationes est referendum, quarum alteram, ut coquorum, ad iucunda, alteram, ut medicorum, ad utilia et bona spectare, et illam quidem peritiam quandam hanc artem esse, modo (P. 500., A. B. inde a verbis *Ἀναμνησθῶμεν δὴ ὧν αὖ ἐγὼ* usque ad verba *ιατρικὴν τέχνην*) breviter significatum erat. Harum igitur universarum vivendi rationum Socrati altera videtur accuratius distinguenda ab altera esse. Id quod inde a verbis *Ἴθι δὴ* usque ad *ἀντίφης* (P. 500. E. — 501. C.) fit ita, ut et copiosius, quae sit natura artis et peritiae, et ad animum quoque utramque pertinere ostendatur. In cuius expositionis parte altera si miremur, loqui Socratem ita, quasi adulatricium tantum non verarum etiam a se artium antea mentio sit facta, causa est haec, quod omnium primum eius in illas, quarum naturam hoc ipso consilio multo pluribus verbis definiverat, accuratius inquirere intererat.

Alterum quod Socrati ad rem, de qua agatur, declarandam videtur necessarium, est, ut inter ipsum et Calliclem conveniat, *εἰ ἔστι τοῦτω διπλὸν τὸ βίω*. Haec ipsa autem verba parum recte adhuc mihi videntur intellecta esse. Atque falsissima quidem omnium est nuperrima Muelleri interpretatio „nachdem wir uns darüber verständigigt haben, ob diese beiden Lebensarten verschieden sind,“ quippe quae tam manifesto ipsa lingua non minus quam sententia respuatur, ut omni eius refutatione supersedere possimus. At ne Schleiermacheri quidem, quam Wagnerus sequutus est, probari potest interpretatio haec: „ob dies die beiden Lebensweisen sind,“ quia nec satis apparet, quae vivendi rationes ad quas referendae sint ita, ut alterae statuatur consentire alteris, et *ἔστι* illud primo loco positum dubitari non patitur, quin non tam dicere voluerit Socrates, has esse illas, quam esse omnino duas illas vivendi rationes. Rectius igitur Routhius, dumne *εἰ* putavisset hic habere conditionis vim, „si existant (= exstent) haec duplicia vitae genera“ similiterque Ficinus „si haec duplex vita est“ et Serranus „duplex esse illius vitae genus.“ Est enim illud alterum, de quo omnino hic quaeritur, hoc, ut conveniat sermocinantibus, sintne seu exstent haec duo, quae ad animum pertinent, vivendi genera h. e. inveniantur in ipsa vita duo hominum genera, quorum unum virtute colere, alterum voluptatibus pascere animum studeat.

Tertium deinde, quod quaerendum videbatur esse, erat, quomodo haec duo vivendi genera, inter sese differant. Id autem quum tam arcte et cum superiori et cum illa, quae quarto loco proposita erat, de praestantia alterutrius duorum illorum generum quaestione cohaereat, ut vix ab his divelli possit, tota disputatio, quam instituturus est Socrates, erit tripartita. Progreditur autem ea hoc modo:

A. [*Ἰσως οἶν βέλτιστόν ἐστιν, ὥς ἄρτι ἐγὼ ἐπέχει-
ρησα, διαιεῖσθαι.*] Ut bonum constat diversum a iucundo esse, ita hominum etiam studia possunt diversa esse ita, ut

omnia aut ad iucundum aut ad bonum referantur (P. 500. D. ἐπειδὴ ἁμολ. Οὕτω φημί).

B. [διελομένους δὲ καὶ ὁμολογήσαντας, εἰ ἔστι τοῦτω διττὸ τὸ βίω, σκέψασθαι τί τε διαφέρειτον ἀλλήλοιιν.] Exstant revera in civitate duo vivendi genera, quae, ut coqui et medici corporum, ita ipsa animorum aut sine ulla arte voluptatem aut adhibita quadam arte virtutem sibi propositam habent. Orditur Socrates ad hoc demonstrandum a musica, quam qui factitent facile Callicles concedit nil sequi nisi voluptatem audientium. Neque minus id facile concedit de poesi, in qua ne ipsius quidem tragoediae severitatem hoc vitio vacare demonstraturus Socrates primam interrogationem instituit ita, ut Callicles universo quodam sensu atque iudicio ductus non dubitet respondere, voluptatem magis quam utilitatem spectatorum propositam tragœdiarum quoque poetis esse, deinde vero, ne credat ille, modorum tantum et numeri metricque suavitate ab iis voluptati, utilitati ipso fabularum argumento consuli, ostendit, ne detracto quidem hoc involucro quasi atque ornatu quidquam praeter concionandi quandam artem seu rhetoricam, ad pueros non minus et mulieres atque servos quam ad viros et liberos homines delectandos compositam, remanere (P. 500. E. Ἰθι δὲ ... 502. D. Πάνν γε).

Idem iam num in ipsam illam, quae proprie ῥητορικὴ appellatur, artem oratoriam seu eloquentiam cadat, quaeritur, qua in quaestione pertractanda versatur Socrates ita, ut exponat, quomodo vera bonique studiosa dicendi ratio a falsa voluptatisque sectatrice, hoc est, quomodo philosophia a rhetorica — nam utriusque commune est, ut ad vivendum certo quodam modo et agendum animos excitent — differat. Et eorum quidem, qui tum erant, oratorum Callicles sine ulla dubitatione fatetur ipse nullum, ex superioribus autem Themistoclem, Miltiadem, Cimonem, Periclem censet in civitate regenda non voluptatem sed utilitatem civium utque quam optimi hi evaderent, curavisse. Id quod prorsus negat Socrates (P. 502. E. — P. 503. D.) et hos quoque adulatoriam istam dicendi artem exercuisse hoc modo ostendere conatur:

1) Bono veroque artifice et certum quoddam consilium propositum est, quo omnem suam artem dirigat, et res ad illud assequendum adhibentur aptissimae. Atque consilium quidem omnibus artificibus commune est illud, ut opus (*ἔργον*) efficiant tale, cuius singulae partes tam apte omnes inter sese compositae et ordinatae sint, ut forma inde exsistat optima operisque naturae maxime consentanea. Ut igitur palaestrae magistris et medicis elaborandum est in eo, ut corpori aut servetur aut restituatur robur et sanitas, ita veris bonique studiosis oratoribus, ut animorum, quippe in quibus tractandis omnis horum cura et opera occupata sit, aut serventur aut restituantur virtutes eae, in quibus solis optimus eorum habitus et ordo quasi atque ornatus consistit, h. e. iustitia et temperantia (P. 503. D. *Ἀλλ' ἐν ζῆτῃς* — P. 504. D. *Ἔστω*). Id autem ut aptissima ratione efficiant, quemadmodum medici bene valentis quidem ciborum potionumque delectum permittunt arbitrio, aegrotanti autem certum quendam eorum modum praescribunt nec, quidquid concupiscit, permittunt, ita oratorum quoque bonorum erit, animis, utpote nunquam non cupiditatum quibusdam morbis laborantibus, commendare temperantiam neque quidquam, quod incontinentiam alere possit, concedere, sed castigare potius eam et omni modo coercere (P. 504. D. *Ὅυζοῦν πρὸς τ.* — P. 505. B. *ᾧσπερ σὲ νῦν δὴ ᾧου*).

2) Iam vero quum Callicles, sentiens, hac disputatione et iam effecta esse et magis etiam effectum iri plane contraria iis, quae ipse tam fidenter antea contenderat, amplio-rem cum Socrate disputationem detrectet, hic, Gorgiae precibus motus, primum solus eam, collocutorem sibi fingens, tum vero una rursus cum Callicle, quem interrogationibus ita comparatis, ut toto eum ex animo iis assensurum esse providere poterat, in disputandi societatem revocavit (P. 509. C. D.), ad finem perducit ita, ut primum quidem Callicli breviter in memoriam revocet, quae modo concessa erant, hoc modo:

a) Iucundum diversum est a bono.

b) Iucundum faciendum est boni non bonum iucundi causa.

- c) Bono h. e. virtute qui est praeditus, est ipse bonus.
- d) Virtus cuiusque et rei et hominis cernitur in ordine et ornatu cuique proprio.
- e) Animus igitur bene ordinatus, et ornatus melior est animo inordinato et inornato.
- f) Talis autem animus est temperans idemque prudens (haec enim duplex vis inest in Graeco *σώφρων*).

tumque haec, quae necessario inde sequuntur, addat:

- g) Animus bene temperatus h. e. nihil non prudenter faciens est bonus, nam idem ille necessario et iustus erga homines deosque et fortis, omnibus igitur virtutibus ornatus h. e. bonus erit. Is autem non potest non felix beatusque esse, intemperans contra malus et miser. Quapropter qui et ipse vult beatus esse et beatos efficere alios — id quod boni oratoris est — is et ipsius et aliorum castigare et reprimere debet cupiditates (P. 505. C. *Οὐκ οἶδ' ἄντα λέγεις* — P. 507. D. *εἰ μέλλει εὐδαίμων εἶναι*).

3) Haec autem si vera sunt, sponte ex iis consequuntur omnia ea, quae, ut philosophiae propria ita rhetoricae, qualis esse solet, contraria esse, Socrates antea cum Callicle, Polo, Gorgia disputans contenderat: et accusare quemque debere se ipsum ac quemcunque carum habeat, si quid iniuste fecerit, et iniuriam facere maius esse malum quam accipere, et vere rhetoricum, quem Socrates neminem censet esse nisi philosophum, iusti iniustique debere scientem et gnarum esse (P. 508. C. *Πῶλος δὲ αἰσχύνην ὁμολογήσαι*). Reliquum iam est, ut ostendatur, quo iure Callicles dixerit, qui, ut Socrates, propter philosophiae studium iustitiae adhaerescat, eum neque sibimet ipsi neque cuiquam alii contra iniuriam atque contumelias hominum opitulari posse, id quod et turpissimum sit et malorum omnium maximum. At et turpitudinem maiorem maiusque malum esse facere iniuriam quam accipere, et maximum turpissimumque malorum, factae iniuriae non dare poenas, demonstratum iam antea est. Adversus hoc igitur potissimum

malum, deinde vero etiam adversus alterum illud, ne accipiamus ab alio iniuriam, quomodo aptissimum paretur auxilium, quaerendum est. De qua re ut recte iudicetur, imprimis statuendum est, non satis esse nolle, utrumque fieri, sed ad voluntatem accedere etiam debere potestatem. Et ad vitandum quidem, ne faciamus iniuriam, qua potestate opus sit, facile intelligitur ex iis, quae supra iam (P. 468. B. C.) concessa erant a Polo: neminem scientem volentemque facere iniuriam; id enim ipsum, ne nescii et inviti faciamus iniuriam, vitabitur comparata potestate vel facultate seu arte ea, qua, quid sit iustum, quid iniustum, doceamur.*) Alterum autem illud, ne accipiamus iniuriam, si audimus Calliclem (ὡς ὁ ἐμμέτερος λόγος P. 510. E.), certissime vitabitur ita, ut aut ipsi in civitate dominemur aut dominantium fruamur gratia. Ea autem quum impetrari non possit nisi imitandis illorum moribus, fieri non potest, quin qui ad horum ingenium se componit, multas multis inferat iniurias itaque depravando ipsius animum in ipsum illud, quod supra concessum erat maius esse malum quam iniuriam accipere, incurrat (P. 508. B. *Εἶεν, ἣ ἐξέλεγτέον* — p. 511. A. *διὰ τὴν μίμησιν τοῦ δεσπότου καὶ δύναντι*).

4) Est igitur iam demonstratum, hominem iustum omnium optime et sibi et aliis opitulaturum esse idcirco, quod, ne maximum, quod cogitari possit, malum aut ipse patiatur aut alius, accipi potius iniuriam quam fieri velit. Id autem ut magis etiam verum esse appareat, ostendi iam necesse est, vitam, quam homo iustus periculo obicere cogatur, haudquaquam summum esse bonorum; nam vitam vitiis contaminatam non esse vitalem, et eam servare posse, in quo maxime se iactabat rhetorica, haudquaquam artem

*) Falsissime Stallbaumius in praefatione: „Quum vero maius malum sit iniuriam facere, minus iniuriam accipere; illud ut evitemus, in nostra ipsorum potestate positum est; nemo enim sciens malus: hoc autem ut a nobis arceamus, potestas quaedam et ars requiritur;“ nam eam ipsam ob causam, quia nemo sciens iniuriam facit, opus est cuique arte, qua imbuatur scientia iusti et iniusti ita, ut hoc vitare possit.

esse adeo laudabilem, ut ad eam exercendam et philosophiae studium omittendum Socrates a Callicle provocari deberet; nam plurum etiam quam a causidicis vitam servari a nandi peritis, a navium gubernatoribus, a machinarum architectis, a medicis denique. Non igitur tam hoc contendendum esse, ut quam diutissime quis vivat, quod deorum potius arbitrio permittendum sit, sed ut quam optime. Hoc autem effici non posse studio eo, quo Callicles, ut multum in civitate valeret, populi rhetoricae ope aucuparetur gratiam, quippe quae nec comparari nec servari possit nisi morum populi similitudine non simulata illa, id quod mox perspecturus sit populus, sed vera h. e. animi libidinibus cupiditatibusque servientis pravitate (P. 511. B. *Οὐκ οἶδ' ὅπη σιγῇ*. — P. 513. C. *Λέγοιμ' ἐν τὴν πρὸς τοῦτο, ὃ Καλλίλλεις*);.

5) Hoc vero iam tanquam firmo quodam fundamento nitens Socrates ad id, quod probare sibi proposuerat, redit hoc modo:

a) Pro certo constat, oratorem, qui recturus sit civitatem, cives debere reddere quam optimos (P. 513. E.).

b) Id ut efficere possit, et artem eam debet nosse, qua emendari possint civium mores, et, priusquam ad rempublicam accedat, usu quodam comprobavisse, singulos a se redditos esse meliores, ita ut ex iniustis facti sint iusti, ex intemperantibus et insipientibus temperantes et sapientes (P. 514. A. — P. 515. B.).

c) Hoc igitur si boni oratoris eiusdemque viri civilis est officium et si, fueritne bonus, ex ipsorum civium bonitate ab eo effecta aestimari debet, num Pericles et Cimon et Miltiades et Themistocles boni fuerunt cives? Minime; nam et fando audimus, Athenienses Periclis potissimum principatu inertes, timidos, garrulos, avaros esse factos, et ipsi scimus, mansuetudinem eorum in tantam ab eo ferocitatem mutatam fuisse, ut, quem primo coluerant et magni fecerant, eum sub vitae exitum peculatus et paene capitis condemnarent. Neque verecundiores fuerunt in Miltiadem, Themistoclem, Cimonem, quorum ille in vincula ab iis coniectus, hi exsilio mulctati sunt. Neque hi propter

egregia, quae perfecerunt, opera: naves, muros, portus, navalia, theatra, dici possunt bene consuluisse civitati. Fuerunt enim in his et reliquis ipsorum operibus ministri magis quam rectores civium: ministraverunt enim iis res et ad corpora tuenda et ad animos delectandos effeminandosque idoneas, non autem invitos eos coegerunt, a morum pravitate ad bonam frugem redire. Quapropter quum effecerint, ut sub specie quadam externa exulcerati eorum animi sint, non est, cur querantur, indigna se pati a civibus tot tantisque a se beneficiis affectis; plectuntur enim quod ipsi peccaverunt (P. 515. B. — P. 520. E.).

C. Accedit nunc Socrates ad tertiam, de qua quaerendum fore supra (P. 500. D.) dixerat, disputationis partem, utrum vivendi genus eligendum sit (*ὁπότερον βιωτέον αὐτοῖν*), illudne, quo repugnaretur an illud, quo indulgeretur populi cupiditatibus, seu, quod idem est, quo imperaretur an quo serviretur ei h. e. philosophandi an concionandi munus. Quoniam autem Callicles ab illo Socratem advocavisset ad hoc et ne nunc quidem persuadere sibi potest, eum, si, quanta ipsi porro philosophanti et Atheniensium mores castiganti pericula instarent, perpendisset, in consilio et instituto suo perseveraturum esse, vatis ille instar, haec omnia, respondet, quae ab improbissimo quoque accidere possent bene consulenti civibus, videre se passurum aliquando et in iudicium ab Atheniensibus adductum iri, at, dummodo illud sibi, quod inter ipsum et Calliclem convenisset optimum et praestantissimum esse, auxilium tulisset, ut neque adversus homines neque adversus deos unquam quidquam iniuste aut dixisset aut fecisset, et facile supersedere se posse auxilio illo a rhetorica petendo, qua, qui accusarentur, quovis modo se defendere vitamque a iudicibus suppliciter deprecari solerent, et aequo animo laturum ipsam mortem esse, quippe conscius sibi animi ab omni iniustitiae labe vacui, qua maculatus si ad inferos venisset, extremum pateretur supplicium (P. 521. A. — P. 522. E.).

Attigit Socrates haec dicens locum eum, unde tota eorum, quae disputaverat, veritas suspensa erat, quum,

qui negaret, mansurum esse post mortem animum et aequos tum factorum suorum nacturum esse iudices, ei cura virtutis in huius vitae brevitate exercendae non ita posset necessaria videri. Hanc igitur de futuro anteactae vitae iudicio opinionem quam curatissime persuadere studet Callicli et divinam quandam de tribus mortuorum iudicibus ab ipso Iove institutis narrando fabulam et ipsius iudicii rationem, qualem futuram eam esse humana mens coniectura assequi posset, exponendo. Hoc autem iudicium quum summa exerceatur aequitate, saepe fit, ut homines potentissimi diris crucientur poenis, contra ii, quorum, ut philosophorum, vita latuerat, aeterna felicitate beentur. Ut igitur Socrates ipse id potissimum enisus erat et contenderat, ut quam optimo animo praeditus eo veniret, ita gravissime admonet Calliclem ad honestam vitam iustitiaeque deditam agendam, ne, quod sibi ille dixisset eventurum in hominum iudicio, id ipsi aliquando accideret in divino illo: ut omnis opis et auxilii expers obmutesceret.

Quibus dictis Agedum, inquit, Callicle, quum neque tu neque Polus neque Gorgias refellere rationes meas potueritis, sequere, quaeso, quo te eae vocant, mihi que crede tandem, philosophiae in moribus hominum castigandis severitatem praeferendam esse blanditiis rhetoricae (P. 523. A. — P. 527. E.).

Accuratius autem in iis, quae inde a p. 500. exposita sunt, explicanda videntur haec esse:

1) P. 500. B. τὴν μαγειρικὴν ἐμπειρίαν. Quod Astius in Annotatt. p. 347. existimat, verba vulgo interposita κατὰ τὸ σῶμα ipsa repudiari sententia idcirco, quod „opponantur inter se αἱ ἥδοναι et τὸ ἀγαθόν duaeque artes, coquinaria peritia et medicina ars, non corpus et animus,“ id etsi haudquaquam verum est — nam his ipsis duabus artibus vel potius studiis, utpote ad corpus spectantibus, et iam supra opposita sunt et paullo post (P. 501. B.) opponuntur totidem artes vel studia ad animum spectantia — melius tamen omitti videntur propter deinceps sequentia, quibus, si antea significatum esset, a corporis similitudine haec

transferenda ad animum esse, minus apte Socrates Polum, ne ioci causa haec crederet dicta esse, admoniturus fuisset.

2) P. 502. B. Verba *ὡς δοξεῖ σοι* quominus vertamus „quemadmodum tibi videtur“ recte sine dubio animadvertit Astius, prohiberi sententia; quominus autem, id quod inde ab Heindorfio fieri solet, accipiamus ea ita, ut significant *κατὰ τὴν σὴν γνώμην*, eadem necessitate vetat constans illa dicendi consuetudo, qua his verbis non incognita alicuius sed comperta iam de re proposita opinio significatur. Aut igitur cum Astio delenda ea aut de universa Calliclis illa, qua omnia ab eo ad voluptatem referri solebant, sententia intelligenda erunt.

3) Ibidem Deuschlii emendationem *ἀληθές* pro *ἀρδές* speciosam magis quam necessariam esse, Keckius in Annalibus Lips. philol. 1861. p. 425. quum ex sententiarum ordine tum ex Platonis dicendi genere tam apposite ad persuasionem exposuit, ut nemo posthac, credo, futurus sit, qui *ἀρδές* illud mutari velit. Illud unum addere lubet, dicendi generi *ἀρδές καὶ ὠφέλιμον* pro *ἀρδές μὲν ὠφέλιμον* δέ plane geminum esse et Sophocleum illud in Oed. Tyr. 60. *νοσεῖτε πάντες καὶ νοσοῦντες ὡς ἐγὼ οὐκ ἔστιν ὑμῶν ὅστις ἐξ ἰσοῦ νοσεῖ*, et Ciceronianum in Off. II., 20. „Quis est tandem, qui inopis et optimi viri causae non anteponat in opera danda gratiam fortunati et potentis?“

4) P. 502. D. Recte quidem Heindorfio praeunte Astius et Stallbaumius vulgatam scripturam *Οὐχοῦν ἡ ἐρητορικὴ*, quam ex recentioribus etiam editoribus pro *Οὐχοῦν ἐρητορικὴ* recepisse miror Wagnerum, adversari dixerunt sententiae, huius ipsius autem veritatem, intelligendo verba ita, ut „quaeratur iis de poetica, an illa sit concio rhetorica,“*) non assequuti mihi videntur esse, quum aut prorsus otiose addita tum foret „rhetorica,“ nulla enim concio non est rhetorica seu oratoria, aut, si vel maxime nova

*) Ita iam Routhius, cuius verba repetiit Stallbaumius, et ex nuperrimis interpretibus Muellerus: „So dürfte also die Dichtkunst eine Art rhetorischer Volksansprache sein.“

quaedam ita concioni accederet notio, haec ex Socratis certe argumentatione haudquaquam evasura esset. Heindorfius igitur ipse praeter explicationem illi consentaneam „poeticam rhetoricam quandam *δημιουργία* esse,“ alteram indicat dicendo „Itaque aut expungendus est omnino articulus aut ponendus ante *δημιουργία*.“ At ne hoc quidem, quo non poetica sed ipsa concio diceretur rhetorica esse, etiamsi interrogandi vim tribuamus enunciato, fert argumentandi ratio, cui satisfieri tantum posset mutatis *ἂν εἴη* in *ἐστὶ*. Aliam igitur viam ingressus Schleiermacher ad poeticam quidem referri vult verba sed ita ut *ῥητορικὴ* contineat causam, cur illa *δημιουργία* appellari possit. „Und nicht wahr, wiefern Redekunst, ist sie Volksbearbeitung“ h. e. „Nonne poetica, quatenus est rhetorica, est concio?“ Huic autem sententiae et obstat illud, quod causa, cur poetica sit *δημιουργία*, modo alia a Platone allata est, et, etiamsi mutaretur in loco accommodatiorem illam „Und nicht wahr, wiefern Volksbearbeitung, ist sie Redekunst“ h. e. „Nonne poetica, quatenus est concio, est rhetorica?“ adversatur dicendi consuetudo, quae aut participium *οἶσα* aut simile quid additum esse postulare. Latere igitur hic inveteratum aliquod videtur vitium, quod nescio an omisso plane verbo *δημιουργία*, quod aut casu repeti aut consulto interpretandi causa induci poterat, tollendum sit.

5) P. 503. C. *Εἰ ἔστι γε, ὃ Καλλίχλεις*. Inducti a Matthiaeo gr. Gr. §. 617. et Stallbaumius et Astius existimaverunt, esse hoc unum ex iis enunciatis conditionalibus inter se contrariis, quibus singulari quodam dicendi usu Graeci omittere solent apodosin aut prioris aut posterioris. At huic explicationi non minus ipsa verba adversantur *εἰ ἔστι γε*, quorum loco tum dicendum fuisset *εἰ* seu *ἐὰν μὲν*, quam sententia, quam apparet non posse universam illam in eiusmodi enunciatis intelligendam *καλῶς ἂν ἔχοι* esse, sed certiore quandam ad antecedentia relationem postulare, id quod et ipse Astius sensit dicens: „Apodosis intelligenda est haec: isto modo (ut tu dicis) res habet s. bonos illos viros fuisse confitendum est,“ et

Deuschlius affirmavit intelligendo καλῶς εἶπες, quamquam ne hoc quidem veritati prorsus satisfacit, quae postulat potius ἄνδρες ἀγαθοὶ γεγονῶσι ἐκείνοι, ita tamen, ut haec non tam post protasin intelligenda quam cogitanda ei iam antecedentia sint, id quod recte et Schleiermacherus expressit vertendo „Ja, Kallikles, wenn nämlich etc. et Kratzius explicavit hoc modo: „γέ führt die Rede weiter fort, indem sie, die Bejahung der Frage voraussetzend, die Bedingung betont, unter welcher allein die Bejahung stattfinden kann.“ Tum vero patet non de peculiari quadam Graecae sed de communi omnibus linguis consuetudine cogitandum esse.*) Eodemque modo in altera conditionis parte post χεῖρον non, ut Heindorfio et Stallbaumio videtur, intelligendum est τοῦτο ἀληθές ἐστι, sed, ut recte iam vidit Findeisenius, τοῦτο ἀληθὲς ἀρετὴ ἐστι, nam ita demum Infinitivus ἀποτελεῖν habet, unde pendeat, neque confugiendum est ad Ficini interpretationem „oportet implere,“ quam praeter Stallbaumium probavisse miror etiam Astium, quippe qui verba εἰ δὲ μὴ τοῦτο recte explicavisset εἰ δὲ μὴ ἀληθὲς ἐστὶν ἢ οὐ ἔλεγες ἀρετὴ. Habet enim οὐ, ut prudenter annotavit Deuschlius, hic vim illam in recta oratione usitatissimam, ut indicet orationem sequuturam, ita ut totus locus verti ita possit: „Si autem hoc facere non est vera virtus sed, id quod supra iam coacti sumus concedere, quae cupiditates expletae meliores faciunt homines, iis indulgere, quae deteriores, eas vitare.“ Quam autem idem ille in sequentibus statuit sententiarum quandam inconstantiam a Kratzio quoque acceptam („im zweiten Gliede εἰ δὲ μὴ tritt eine Anakoluthie ein, indem statt des erwarteten Urteils über jene Männer eine Frage vorgeschoben wird, die sich an den Inhalt des vorher entwickelten Grundsatzes anlehnt“),

*) Caeterum plura Matthiaeus in illa grammaticae suae parte miscuit, quum etiam, quem bis ibi, ad plane diversas res confirmandas, excitavit Iliadis locum (21, 556—567.), is, quippe haudquam apodosi carens, omnino illuc non pertineat.

eam ego, quum interrogatio illa manifesto habeat vim iudicii, talem h. e. bonum virum quemquam eorum fuisse negantis, agnoscere non possum.

6) P. 503. D. Ἰδομεν δὴ οὕτωςι ἀτρέμα σκοπούμενοι. Schleiermacheri, quem Wagnerus sequutus est, interpretatio „Lass uns aber so ganz gemach betrachten,“ quacaveretur, ne festinantius sermo progrediretur, minus videtur Socratis consilio et voluntati accommodata esse, quam Latina Routhii sedate seu Astii et Stallbaumii placide, Germanica Muelleri ruhig (cf. Theaet. 179. E.: ἡσυχως ἐν μέρει ἀποκρίνασθαι καὶ ἐρῆσθαι); quum enim tantorum virorum mores in controversiam vocandi essent, apte a Socrate, ut sine ira hoc et studio fiat, monetur.

7) P. 504. E. ὁ μὴ ὀνῆσει αὐτὸ ἔσθ' ὅτε πλέον ἢ τοῦναντίον. Deuschlius praeunte Schleiermachero τοῦναντίον pro adverbio accipiens sententiam censet esse: „quod interdum ei non plus quam pauca et iniucunda, vel contra minus etiam profuturum est,“ hanc addens causam: „Wenn man in τοῦναντίον den Gegensatz zu ἀλλ' ὁτιοῦν ausgesprochen finden will, so lässt man den Sokrates ohne Grund sehr unbestimmt und zaghaft reden.“ Eandem ob causam iam Astius pro unius Bodleiani scriptura ab omnibus nunc recepta revocandam censebat vulgatam ἔσθ' ὅτι leviter mutatam in ἔσθ' ὁ τι, qua significetur „nulla ratione hoc plus profuturum esse quam contrarium sed minus etiam.“ Et illud quidem recte Astius vidit, ἢ τοῦναντίον hic nihil posse aliud esse nisi quam contrarium, quum Plato, opinor, si exprimere voluisset vel contra, ambiguitatis vitandae causa dicturus fuisset ἢ καὶ τοῦναντίον. Quod autem existimat, si legeretur ἔσθ' ὁ τι, magis sibi consentaneum fore Platonem, quippe qui, quum corpori aegroto ciborum copia et dulcedo semper noceat, paullo post nunquam a medicis dicat aegrotanti permitti, ut satiatur iis, quae concupiscat, id ei non magis quam Deuschlio idem fere, ut vidimus, de ipsius interpretatione praedicanti concesserim, quum sive inconstantia illa sive cohibitio iudicii ita demum, si ullo omnino modo et unquam

profuturum illud negatum esset, tolleretur. Vitari autem incongrua illa, quam in vulgari horum verborum interpretatione inesse concedi debet, sententia videtur non aliter posse, nisi si cum Heindorfio, cui ex nuperrimis interpretibus assentitur Wagnerus, τοῦναντίον non de multorum et iucundorum sed de omni omnino ciborum potio-
numque abstinentia intelligamus, id quod propter antecedens ἀλλ' ὅτιοῦν h. e. ullum aliud morbi fomentum et levamentum, non licet tantum sed postulatur quodammodo. Aegroto enim corpori praebere multa et iucunda nihil interdum ei proderit idcirco, quod eodem tamen tempore corpus succumbet morti, quo succubisset fami, si verum autem quaerimus, minus etiam ei proderit eam ob causam, quod vitae tali diuturnae praefenda utique erit cita mors. Accedit, quod hanc sententiam, alias etiam et a Platone, ut infra p. 512. A. B., et a reliquis philosophis antiquis pronunciatam necessario postulare videntur sequentia Οὐ γὰρ λυσιτελεῖ etc., quae nisi de vita misera alimentorum copia diutius quam iuvat sustentata intelligi non possunt.

8) P. 506. D. E. Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ δι' ὅντος τὰ ἐπίλοιπα. Haec verba si non possunt non ita intelligi, ut Gorgias, postquam dixit, rem et sibi et sine dubio caeteris quoque videri postulare, ut disputatio ad finem perducatur, cupere addat se quoque a Socrate ipso explicari reliqua, sequitur primum, verba καὶ αὐτός spectare ad ea, quae antea dixerat Callicles: Αὐτὸς δὲ οὐκ ἂν δύναιτο διελθεῖν τὸν λόγον ἢ λέγων κατὰ σκεπτικὸν ἢ ἀποκρινόμενος σκεπτικῶς; deinde, cum vi quadam efferendum esse pronomen αὐτοῦ, quod prorsus video praetermissum esse in interpretatione et Astii („aveo enim ipse quoque te audire explicantem reliqua“) et Wagneri („Ich für meine Person wünsche selbst das Uebrige dich durchgehen zu hören“), denique γὰρ particulam hic magis habere vim explicativam (nämlich) quam causativam, ita ut plena verborum βούλομαι γὰρ ἔγωγε καὶ αὐτὸς ἀκοῦσαί σου αὐτοῦ δι' ὅντος τὰ ἐπίλοιπα sententia haec sit: „Ne enim collocutoris inopiam excuses, ego quoque te ipsum h. e. te solum audire velim per-

sequentem reliqua.“ Iam vero in Socratis, quod deinceps sequitur, responso pro καὶ αὐτὸς ἡδέως μὲν ἂν Καλλικλῆϊ τοῦτω διελεγόμεν expectare quidem possis αὐτὸς μὲν ἡδέως ἂν K. („Nun ich selbst würde freilich lieber mich noch mit dem K. unterreden“), intelligenda autem, quae leguntur, videntur ita esse, ut uno enunciato comprehendantur a Socrate sententiae duae: „Ego quoque velim ad finem perducī disputationem et libenter quidem colloquerer porro cum Callicle.“
